τα Χορτάτα

ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗ
ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 2
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2011
ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ
tachortata.blogspot.com

Τριμηνιαία περιοδική έκδοση του Συλλόγου των Απανταχού Χορτιωτών Λευκάδος

ΠΡΩΤΗ ΣΕΛΙΔΑ

Στην πλατφόρμα του χωριού

Δε θέλω απ' όλους τους καρπούς, μα εκειούς που ωριμασμένοι είν' έτοιμοι να πέσουνε κι απ' τα πουλιά 'γγιγμένοι...
(Σικελιανός, Λυρικός βίος, Β΄)

Το «πάτημα»

Η Εκάβη στον Έκτορα, το γιο της:
Περίμενέ με, σπλάχνο μου, γλυκό κρασί να φέρω, στο Δία πρώτα τον τρανό και τους θεούς τους άλλους σπονδή να κάμεις, μα και συ να πιεις να τ' απολαύσεις.
Γιατί θεριεύει με αυτό ο κάθε κουρασμένος κι εσύ καταπονήθηκες βοηθώντας τους συντρόφους.
(Ομήρου Ιλιάδα, Ζ, 258-263)

ΑΦΙΕΡΩΜΑ **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΧΟΡΤΗΣ**

Ο ΓΙΑΤΡΟΣ

Μια προσωπικότητα με μυθικές διαστάσεις

Του ΑΓΓΕΛΟΥ Γ. ΧΟΡΤΗ
Ο γιατρός Παναγιώτης Χόρτης, γιος του παπα-Γιάννη και της Ελένης Χόρτη, τη δεκαετία του '50... **ΣΕΛ.3**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Το γράμμα της Σύνταξης, **σελ. 2**
2. Ο Γιατρός, **σελ. 3-5**
3. Μνήμες φθινοπώρου, **σελ. 6**
4. Οι εκκλησίες του χωριού, **σελ. 7-8**
6. Κοινωνικά, **σελ. 9**
7. Γεγονότα και σχόλια
   Μακρινοί αντίλαλοι, **σελ. 9**
   Χορτιώτες ανάμεσα ουρανού και γης, **σελ. 9**
8. Η σελίδα της Χορτιώτισσας
   Κουβεντιάζοντας με τη θεια Βασίλω, **σελ. 10-11**
9. Ποικίλα, **σελ. 12**
   Ανακοίνωση του Συλλόγου
   Άχαρέ μου, σβήσ' το φως!
   Αίνιγμα
   τα Χορτάτα (ποίημα)
   Γλωσσοδέτης
   Το μήλο κάτω απ' τη μηλιά

Στη σπορά συμμετείχαν και γυναίκες, ακόμα και στο όργωμα

Ὅλη τὴ γῆ μ' αὐτὰ νὰ ὀργώσω θέλω
Νὰ σπείρω ὅλο τὸν κόσμο ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη,
Νὰ φάει μὲ μᾶς φτωχολογιά ... (Σικελιανός, Ο Διθύραμβος του Ρόδου)

Της Μισοσπορίτσας
Στις 21 του Νοέμβρη η σπορά ήτανε στη μέση
Έσπερναν για τη φαμίλια, ώστε πείνα να μην πέσει
Τότε, της Μισοσπορίτσας, βράζανε και πολυκούκια
Κι αν νεροποντές ξεσπούσαν, παντού τρέχανε τα λούκια
Μα, αν δεν έσερναν το σπίτι ενωρίς για τις βροχές,
σουρωτήρι εγενόνταν καταρήχωση, ρονιές

ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Η χορτιώτικη εκδοχή στο ποίημα "IF" (=αν) του Κίπλινγκ

Αγαπητέ συγχωριανέ,

Είμαστε γιομάτοι από χαρά, για την υποδοχή που έκαμε η αφεντιά σου στο πρώτο φύλλο τ'ς εφημερίδας. Όχι μοναχά δεν είδαμε κανέναν μουσκλωμένο*, όταν την εμεράζαμε, αλλά συνέβηκε το αντίθετο. Μερικοί μάλιστα μας χαλεύανε κι άλλα αντίτυπα, για να τα δώκουνε στους συγγενήδες τους. Καφούσκια!**

[* Μουσκλωμένος = δυσαρεστημένος ** Καφούσκια= πλουσιοπάροχα]

Γι' αυτό

Σ' ευχαριστούμε από καρδιάς και σε ευγνωμονούμε,
που «Τα Χορτάτα» αγκάλιασες, μα πάλε σε καλούμε,
Μαζί να περβατήσουμε, το έχουμε ανάγκη,
τσιγκρί – τσιγκρί[1] κάθε βουνί, και όχτο και φαράγγι
Και να βρεθούμε στις κορφές και στην Ψηλή τη Ράχη
Εκεί «θα βγάλουμε λαγό», μπορεί και τσάι να χει.
Εκείθε θ' αντικρύσουμε τον Τρυπητό, το Ιόνιο,
που λέν πως πήρε τ' όνομα, γιατί είναι αιώνιο,
τ' αγαπημένο μας χωριό και όλο το Διαμπλιάνι[2],
τον κόλπο της Βασιλικής κι όπου το μάτι φτάνει.
Άσε ανοιχτές τις πόρτες σου και του μυαλού τ' αυλάκια,
τήραξε[3] όπως τ'ράζαμε σαν ήμαστε παιδάκια
Να ιδείς πανώριο όραμα σα να 'σουνα προφήτης,
Σικελιανός και Σολωμός, Σεφέρης και Ελύτης.
Μου κάζει[4] αυτό το όνειρο του Κίπλιγκ υποθήκη,
στα δύσκολα να κρατηθείς και να κερδέσεις νίκη.
Λέει, λοιπόν, τ' ονείρατο, τ' ορκίζομαι στ' αστέρια,
λόγια πηγαία και αγνά σαν άσπρα περιστέρια:

«Αν μπορείς μέσα στα βάθη του μυαλού και στην καρδιά,
με χορτιώτικη σπιρτάδα να φιλοσοφείς βαθιά,
Αν μπορείς στην τραμουντάνα να μη χάνεις τις ελπίδες,
κι αν δε θέλεις νταραβέρια με φαλτσέτες και λεπίδες,
Αν μπορείς να κογιονάρεις[5] όταν σ' έχουν αδικήσει,
με τη λογική που η φύση σ' έχει απλόχερα προικίσει,
Αν μπορείς τα οράματά σου να ν' χορτιώτικα κι ωραία,
και αν αγάπη εσύ δε δίνεις μόνο στην παλιοπαρέα,
Αν μπορείς σε θέρο, τρύγο να 'χεις ξύπνιο το μυαλό,
κι όταν απαντάς Χορτιώτη δε μιλάς με το στανιό[6],
Αν μπορείς και να του δίνεις απ' αυτά πο ' χεις κερδέσει,
εκτός βέβαια κι αν είναι της βαβάς σου το κοντέσι,[7]
Αν μπορείς να' σαι ατόφιος στη χαρά μα και στη λύπη,
και αν η πίστη στο εγώ σου λες "καλύτερα να λείπει",
Αν κινούμενος στον κόσμο την ταυτότητα δε χάνεις,
και συγχωριανό γυρεύεις σύντροφό σου να τον κάνεις,
Αν σου φαίνεται σα νέκταρ το χορτιώτικο κρασί
και γι' ανάγκες του χωριού μας τρέχεις πάντοτε κοσί[8],
Αν μπορείς στο πανηγύρι να σερβίρεις κρέας – σούπα,
κι από ψίλιθρο να φκιάνεις μια πολύ ωραία σκούπα
Αν κολοκυθοκορφάδες Παναγιάς και σαλαμούρα
"ζεύκια μας" είναι για σένα, να τις φας έχεις πρεμούρα,
Αν και το παιδί σου παίρνεις πού και πού «σκουπούλι–τερί»[9]
και το μάθεις να πατάει κι αυτό απάνου στο τσιγκρί,
Αν την κεντημένη πάντα[10] σαν κειμήλιο την έχεις
και το γίδρωτα που κρύβει και την τέχνη της κατέχεις,
Κι άλλα εργόχειρα που εγίναν με κλωνές του πεταλούδα
ξέρεις πως όλα γινήκαν με αναπιασμένη κούδα,[11]
Αν ποτέ σου δεν ξεχάσεις τη χορτιώτικη λαλιά
και τα greeklish αποβάλεις, όπως ξαίνουν[12] τα μαλλιά,
Αν μπορείς με ψυχραιμία δίχως ποτέ να πανιάζεις,[13]
στ' άσκημα που παντυχαίνεις[14] εύκολα να ξεντρεγάρεις[15]
Αν μπονόρα[16] δεν πλαάίνεις κι είσαι αλτίνι,[17] εργατικός,
είτε ζεις μέσα σε πόλη είτε είσαι πιστικός[18]
Αν οι φίλοι κι οι εχθροί σου δεν μπορούν να σε πληγώσουν,
κι αν κάποιες επιτυχίες τα μυαλά σου δε φουσκώσουν,
Αν ισότιμο λογιάζεις κι όποιον είναι ξεσκλερούτης[19]
και στην πράξη αποδεικνύεις πως δεν είσαι και τσιφούτης,
Αν τον κάθε χωριανό σου σέβεσαι ξεχωριστά,
κι αν μπορείς να κρατάς πάντα τα δικά του μυστικά,
Αν μπορείς στον κόσμο τούτο και το τσότσο[20] να σου φτάνει,
κι αν στους απολογισμούς σου σκέφτεσαι και τον Αη Γιάννη,
Τότε θα μπορείς να ζήσεις την αληθινή ζωή,
θα' σαι ΑΝΘΡΩΠΟΣ ατόφιος και κυρίαρχος στη γη».

Για τη Σύνταξη: Έκτορας Γ. Χόρτης

[1] Πέτρα – πέτρα, από λιθάρι σε λιθάρι
[2] Παλαιά κοινότητα που αποτελούνταν από τους οικισμούς Χορτάτων (συμπεριλαμβανομένου του συνοικισμού Αγίων Θεοδώρων), Μανάση, Νικολή, Απ Βασίλη και Ρουπακιά
[3] Κοίταξε
[4] Μου φαίνεται
[5] Να το ρίχνεις στο αστείο, στην πλάκα, να κοροϊδεύεις
[6] Με το ζόρι, με βαριά καρδιά
[7] Ρούχο- επενδύτης με γαϊτάνια, χωρίς μανίκια
[8] Πολύ γρήγορα, «φουρλίγκα»
[9] Στην πλάτη
[10] Κεντημένο ύφασμα - διακοσμητικό τοίχου
[11] Η ουρά που σχηματίζει το «ανασκουμπωμένο» (δεμένο πίσω, στο ύψος της μέσης) παραδοσιακό φόρεμα
[12] Τα «χτενίζουν» με τα δάχτυλα για να τα αραιώσουν και να τα γνέσουν
[13] δίχως να χλωμιάζεις, χωρίς να τα χάνεις
[14] Συναντάς
[15] Ξεμπλέκεις
[16] Πρωϊ
[17] Σβέλτος, εξαιρετικά επιτήδειος, δημιουργικός
[18] Βοσκός
[19] Ρακένδυτος, πάμφτωχος
[20] Λίγο

τα Χορτάτα

Τριμηνιαία περιοδική έκδοση
Ιδιοκτήτης: Σύλλογος των Απανταχού Χορτιωτών Λευκάδας
τηλ. 6974415725, e-mail: arpiros@otenet.gr
Υπεύθυνος έκδοσης - ύλης: Έκτορας Γ. Χόρτης
Επικοινωνία: τηλ. 210-9844200, 6944416206, e-mail: hecchortis@gmail.com
Συντακτική Επιτροπή: Άγγελος Γ. Χόρτης, Θωμάς Ε. Χόρτης, Σταθούλα (Λούλα) Σακελλαρίου – Αυλωνίτη, Νίκος Δ. Χόρτης, Έκτορας Γ. Χόρτης.
Σελιδοποίηση: Νίκος Δ. Χόρτης

Παραγωγή εντύπου: ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ Α. Ε., Γραφικές Τέχνες –Τυπογραφείο, Υπάτης 45, Περιστέρι,12133, τηλ. 2105743450

Για το περιεχόμενο των ενυπόγραφων κειμένων ευθύνονται οι συγγραφείς τους.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΧΟΡΤΗΣ**

Ο Γιατρός

Μια προσωπικότητα με μυθικές διαστάσεις

Του ΑΓΓΕΛΟΥ Γ. ΧΟΡΤΗ

Ο γιατρός Παναγιώτης Χόρτης, γιος του παπα-Γιάννη και της Ελένης Χόρτη, τη δεκαετία του ‘ 50 στην παιδική μου φαντασία ήταν ήδη μια προσωπικότητα με μυθικές διαστάσεις. Όταν επρόκειτο να επισκεφθεί το γενέθλιο τόπο του, το χωριό μας, στις λίγες, είναι αλήθεια, λόγω του φόρτου και της έντασης της εργασίας του, στιγμές που το επισκεπτόταν τα καλοκαίρια, το γεγονός συζητιόταν σε όλα τα γύρω χωριά σαν το πρώτο σε σπουδαιότητα γεγονός στις μικρές κλειστές κοινωνίες τους. Και αυτό όχι άδικα.

Ο Γιατρός, όπως τον αποκαλούσαν, χωρίς άλλο προσδιορισμό, ήταν η ελπίδα και η απαντοχή εκατοντάδων ανθρώπων του νησιού μας, που στις σκληρές συνθήκες της εποχής έδιναν τη μάχη της επιβίωσης ενάντια στη φτώχεια και τις αρρώστιες. Προσέτρεχαν, λοιπόν, σ’ αυτόν για κάθε πρόβλημα υγείας που αντιμετώπιζαν, γιατί ήξεραν ότι μπορούσαν να εμπιστευθούν, πέρα από τις τεράστιες επιστημονικές του γνώσεις, και τη βαθύτατη ανθρωπιά του. Έτσι η είδηση της άφιξής του έφερνε στην αυλή του πατρικού του σπιτιού δεκάδες ανθρώπων από τη γύρω περιοχή. Και ο Γιατρός ανταποκρινόταν στις προσδοκίες όλων. Γιατί η επιστημονική του εμβέλεια ξεπερνούσε κατά πολύ τα όρια της ειδικότητάς του, του πνευμονολόγου – φυματιολόγου, και του επέτρεπε να δίνει αποτελεσματικές λύσεις στα οποιαδήποτε προβλήματα υγείας όσων προσέφευγαν σ’ αυτόν. Σε αυτήν την υψηλής στάθμης επιστημονική του κατάρτιση, στο σπάνιο ήθος του, καθώς και στην αγάπη του για τον άνθρωπο και τη διάθεσή του για προσφορά, οφειλόταν η καθολική του αναγνώριση και θεμελιώθηκε ο «μύθος» του. Ο γιατρός ήταν μια μαγνητική προσωπικότητα. Όπως μπορώ να συμπεράνω μιλώντας, σε ανύποπτο χρόνο, με ανθρώπους τους οποίους είχε περιθάλψει είχε μια «μαγική» επικοινωνία με τους ασθενείς του. Χάρις στο τεράστιο επιστημονικό του κύρος αλλά και την πηγαία και ανθρώπινη προσέγγισή του μπορούσε να αλλάξει τον ψυχισμό ανθρώπων ως τότε καταπτοημένων και να τους εμπνεύσει αισιοδοξία και πίστη ότι θα κέρδιζαν τον αγώνα τους.

Η πορεία του γιατρού ήταν η τυπική πορεία του αυτοδημιούργητου ανθρώπου, που, με μόνα εφόδια τις ικανότητες, την ισχυρή του θέληση, το αγωνιστικό του πνεύμα κια την προσήλωση στο σκοπό του, κατόρθωσε να ανέλθει στην κορυφή της επιστήμης του και να γίνει όχι μόνο αναγνωρίσιμο αλλά και διακεκριμένο μέλος της κοινωνικής ζωής της χώρας. Κανένας δεν του κληροδότησε ούτε του χάρισε τίποτε. Όλα τα κέρδισε με την προσωπική του αξία κια τον πνευματικό του μόχθο. Ολόκληρη η ζωή του ήταν μια φωτεινή πορεία προς τις κορυφές της επιστήμης και της ανθρωπιάς. Ένας θρίαμβος της θέλησης και του τίμιου αγώνα.

Ο Παναγιώτης Χόρτης γεννήθηκε το 1908 και έμαθε τα πρώτα γράμματα στο σχολείο του χωριού από τον πατέρα του που, εκτός από τα καθήκοντα του εφημερίου, ασκούσε και εκείνα του δασκάλου. Φοίτησε ακολούθως στο Γυμνάσιο της Λευκάδας και στη συνέχεια στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Η ξεχωριστή του επιστημονική ποιότητα, καθώς και όλα εκείνα τα στοιχεία που συνθέτουν μια ολοκληρωμένη και ακτινοβολούσα προσωπικότητα διαφαίνονται από την αρχή της επιστημονικής του σταδιοδρομίας. Αμέσως μετά τη λήψη του πτυχίου του, ύστερα από διαγωνισμό, επιλέγεται ως έκτακτος βοηθός στην Α΄ Πανεπιστημιακή κλινική, ενώ η δίψα του για απόκτηση ολοκληρωμένης και σφαιρικής ιατρικής παιδείας τον οδηγεί, χωρίς να φείδεται κόπων, στην παρακολούθηση όλων των ειδικών εξωτερικών πανεπιστημιακών ιατρείων. Η τυπική διεκπεραίωση των υπηρεσιακών του καθηκόντων, όπως, ίσως, θα έκαναν οι περισσότεροι, ήταν πράγμα άγνωστο για τον Γιατρό. Αυτό το πάθος για την επιστήμη και ο ιεραποστολικός, κυριολεκτικά, ζήλος, με τον οποίο αφοσιώθηκε στη θεραπεία της, θα αναδειχθούν εμφαντικά σε όλη τη διάρκεια της λαμπρής σταδιοδρομίας του, γιατί δεν ήταν αποτέλεσμα σκοπιμοτήτων για να ανέλθει στις υψηλές βαθμίδες της επιστημονικής ιεραρχίας, αλλά πήγαζε από τα βάθη της ψυχής του, ήταν μια εσώτερη ανάγκη του. Γεμάτος, λοιπόν, από ευγενικές φιλοδοξίες, δίψα για διάκριση και πίστη στις ικανότητές του και εφοδιασμένος με σοβαρή επιστημονική σκευή από τις ως τότε σπουδές του και θερμότατες συστάσεις από τους καθηγητές του, εγγράφεται, ως μεταπτυχιακός φοιτητής, στην Ιατρική σχολή του Πανεπιστημίου της Ρώμης και παρακολουθεί μαθήματα στο φημισμένο και πρωτοπόρο την εποχή εκείνη για τη θεραπεία της φυματιώσεως Ινστιτούτο Carlo Forlanini. Οι σπουδές του και η συνολική επιστημονική του δραστηριότητα, στη διάρκεια της παραμονής του στην Ιταλία, είναι πολύ πάνω από το συνηθισμένο επίπεδο των συμβατικών σπουδών και της συνηθισμένης δραστηριότητας όχι μόνο ενός μέσου αλλά και ενός πολύ καλού φοιτητή. Διακρίνει κανείς πίσω από αυτές μια φλόγα και έναν άνθρωπο προικισμένο με τη σφραγίδα της δωρεάς. Από την αρχή ο επιστημονικός του μόχθος επιβραβεύεται με διακρίσεις που είναι συνεχείς. Σύντομα επιλέγεται ως εσωτερικός βοηθός στην Πανεπιστημιακή Φυματιολογική Κλινική και αποκτά με Άριστα (70 στα 70) το δίπλωμα της ειδικότητας της Φυματιολογίας, με βράβευση της σχετικής διπλωματικής του εργασίας. Ωστόσο, κάτι που άλλους θα ικανοποιούσε για το Γιατρό αποτέλεσε καινούρια αφετηρία και εφαλτήριο, ώστε να διευρύνει τους επιστημονικούς του ορίζοντες. Με ακάματη δραστηριότητα και προσήλωση στους υψηλούς στόχους του εργάζεται αρχικά στο Παρασιτολογικό και Ιστολογικό εργαστήριο του Ινστιτούτου Δημόσιας Υγείας και εκπονεί σχετικές εργασίες, που αναγνωρίζονται από την επιστημονική κοινότητα και εντάσσονται στην ιταλική και διεθνή ιατρική βιβλιογραφία. Παρακολουθεί στη συνέχεια μαθήματα στο Ινστιτούτο για την ελονοσία, η οποία αποτελούσε τότε αιτία μεγάλης νοσηρότητας και σημαντικής θνησιμότητας των πληθυσμών, και αποκτά το σχετικό δίπλωμα πάντοτε με την ανώτατη κλίμακα του βαθμού Άριστα (30 στα 30). Παράλληλα, παρακολουθεί κλινικά μαθήματα για τις τροπικές ασθένειες, καθώς επίσης και κλινικά μαθήματα στην Α Πανεπιστημιακή Παθολογική Κλινική. Ακαταπόνητος, τέλος, επισκέπτεται όλα τα Σανατόρια της Ιταλίας, για να παρακολουθήσει την οργάνωση και λειτουργία τους, καθώς και τις θεραπευτικές μεθόδους τις οποίες εφάρμοζαν. Με αυτό το εύρος των σπουδών του στην Ιταλία, ο Γιατρός, παρότι νεότατος, είναι ήδη ολοκληρωμένος επιστήμονας με τεράστιο φάσμα γνώσεων, που καλύπτουν πολλές ιατρικές ειδικότητες, μεγάλη κλινική εμπειρία και βαθύ ερευνητικό πνεύμα.

Συνέχεια στη ΣΕΛ. 4

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΧΟΡΤΗΣ**

Συνέχεια από ΣΕΛ. 3

Συνδυάζει, με λίγα λόγια, την ιδιότητα του σπουδαίου κλινικού γιατρού με εκείνη του ακαταπόνητου και οξυδερκούς ερευνητή. Οι κρίσεις του συνόλου των καθηγητών με τους οποίους συνεργάστηκε είναι, χωρίς καμία υπερβολή, υμνητικές. Μεταφράζω, ενδεικτικά, ένα απόσπασμα από το πιστοποιητικό το οποίο έλαβε από το εργαστήριο της Παρασιτολογίας και Ιστολογίας του Ιταλικού Ινστιτούτου Δημόσιας Υγείας, υπογραφόμενο από τον καθηγητή A. Missiroli και το οποίο έχει ως εξής: «Βεβαιώνω ότι ο Δόκτωρ Π. Χόρτης φοίτησε στο Ινστιτούτο μας από την 1 Δεκεμβρίου 1937 μέχρι τις 5 Σεπτεμβρίου 1938. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου εκπόνησε, όπως προβλέπει ο κανονισμός, δύο εργασίες μεγάλης σπουδαιότητας, όπως επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι περιλαμβάνονται ήδη σε ολόκληρη την ιταλική και διεθνή (ιατρική) βιβλιογραφία». Ο ίδιος καθηγητής, έχοντας διαπιστώσει τις ικανότητες του μαθητή του, αναφέρεται στην πλήρη κατοχή του αντικειμένου της έρευνας και στο κριτικό του πνεύμα και προβλέπει λαμπρό μέλλον και μελλοντικές διακρίσεις γι αυτόν, υπό τον όρο να συνεχίσει το ερευνητικό του έργο. Τα γεγονότα τον δικαίωσαν απόλυτα. Παρεμφερείς είναι και οι κρίσεις των άλλων καθηγητών του.

Το 1939 ο Γιατρός επέστρεψε στην Ελλάδα, με λαμπρές προοπτικές επιστημονικής και επαγγελματικής ανέλιξης. Αρχικά προσελήφθη στο Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων ως φυματιολόγος και σύντομα αναγορεύτηκε διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Αθηνών, με βάση έρευνές του στο Ινστιτούτο Forlanini. Όταν ξέσπασε ο πόλεμος του 1940, στρατεύτηκε και υπηρέτησε την πατρίδα ως έφεδρος ανθυπίατρος στη ζώνη των πρόσω. Το 1942, στα μαύρα χρόνια της κατοχής, προσελήφθη στο νοσοκομείο «Σωτηρία» και, λόγω των λαμπρών σπουδών του και των επιστημονικών του περγαμηνών, τοποθετήθηκε άμεσα διευθυντής μιας από τις κλινικές του Ιδρύματος. Στο νοσοκομείο αυτό, στο οποίο αφιέρωσε μεγάλο μέρος της δραστηριότητάς του, έλαμψε με το πολυσχιδές έργο του και αναδείχθηκε σε κορυφαία προσωπικότητα στον τομέα του, κατακτώντας κύρος και αναγνώριση, όχι μόνο σε πανελλήνιο αλλά και σε πανευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο.

Η δεκαετία του 1940 ήταν μια πολύ σκληρή περίοδος για την Ελλάδα, που σημαδεύτηκε από την κατοχή και τον εμφύλιο. Η ανασφάλεια, η φτώχεια, η πείνα και οι αρρώστιες μάστιζαν τον πληθυσμό. Η μεγάλη μάστιγα της εποχής για τον υποσιτιζόμενο και δοκιμαζόμενο λαό ήταν η φυματίωση. Η θνησιμότητα από την ασθένεια αυτή, λόγω των συνθηκών που αναφέρθηκαν, είχε αυξηθεί κατακόρυφα και η αντιμετώπισή της αποτελούσε μεγάλη εθνική προτεραιότητα. Στο έργο της καταπολέμησής της ο γιατρός αγωνίστηκε με ζήλο, αφοσίωση και αυταπάρνηση μέσα στις δύσκολες συνθήκες των ανεπαρκών υποδομών και της οικονομικής δυσπραγίας. Χιλιάδες ασθενείς από ολόκληρη τη χώρα, οι περισσότεροι πάμφτωχοι, νοσηλεύτηκαν στην κλινική του και γνώρισαν όχι μόνο τις ιατρικές του φροντίδες αλλά και την ανθρώπινη συμπαράστασή του στη σκληρή τους δοκιμασία. Χαρακτηριστικό της γνήσιας ανθρωπιάς και του υψηλού ιατρικού του ήθους είναι το γεγονός ότι διακινδύνευσε την ίδια τη σταδιοδρομία του, εισάγοντας παρατύπως, με προσωπική του ευθύνη, στην κλινική του ανθρώπους φτωχούς και κατατρεγμένους, οι οποίοι διέτρεχαν τον έσχατο κίνδυνο. Η συμμετοχή του όμως στον αντιφυματικό αγώνα δεν περιορίζεται μόνο στο Νοσοκομείο που υπηρετούσε.

Το 1948, ύστερα από έκκληση του τότε Υπουργού Υγείας, μεταβαίνει στη Β. Ελλάδα και προσφέρει εθελοντικώς τις υπηρεσίες του στους δοκιμαζόμενους πληθυσμούς. Το ίδιο έτος, κορυφαίος πια στην ειδικότητά του, ορίζεται επίσης επιστημονικός σύμβουλος του μεγάλου Σανατορίου στο Ασβεστοχώρι της Θεσσαλονίκης, ενώ λίγο αργότερα επιλέγεται ως τακτικό μέλος του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου για τη φυματίωση στο Υπουργείο Υγιεινής, καθώς και μέλος της Επιτροπής για την εξέταση των υποψηφίων προς απόκτηση ειδικότητας φυματιολόγου. Παράλληλα, ωστόσο, με το καθημερινό επίπονο έργο της περίθαλψης των ασθενών ο γιατρός επιδόθηκε με ζέση και στο καθαρά επιστημονικό – ερευνητικό του έργο αλλά και στην παρακολούθηση των εξελίξεων, σε παγκόσμιο επίπεδο, στον τομέα του. Έτσι, η επιστημονική του ανέλιξη υπήρξε εντυπωσιακή και ραγδαία. Οι επιστημονικές του περγαμηνές και το κύρος του μεταξύ των ομοτέχνων του επιβραβεύονται πολύ σύντομα με την εκλογή του ως υφηγητή της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών(1946), ενώ ,παράλληλα, το έργο και η προσωπικότητά του περιβάλλονται, έμπρακτα, με διεθνή αναγνώριση, η οποία εκφράζεται με την εκλογή του ως επίτιμου μέλους του Αμερικανικού Κολεγίου ιατρών του θώρακος(1946) και προέδρου του παραρτήματός του στην Αθήνα, και ως μέλους της Αμερικανικής Αντιφυματικής Εταιρείας(1948). Όλα αυτά θεμελιώθηκαν στο ερευνητικό και συγγραφικό του έργο, το οποίο, παρά το φόρτο των καθηκόντων του, διακρίνεται για τον τεράστιο όγκο και την εξαιρετική του ποιότητα και ποτέ δεν το διέκοψε. Στις έρευνές του, εξάλλου, στηρίχτηκαν μέθοδοι βελτίωσης των θεραπευτικών μεθόδων της φυματιώσεως τις οποίες και εφήρμοσε. Είναι, μάλιστα, χαρακτηριστική, ως προς αυτό, η ηθική αμοιβή, η οποία του απονεμήθηκε από το Δ. Σ. του Νοσοκομείου «Σωτηρία», μετά τη συνταξιοδότησή του. Το έγγραφο, που σκιαγραφεί αδρομερέστατα την προσφορά του, αναφέρεται στην «εξαίρετον επίδοσιν, πέραν της εκ των καθηκόντων του επιβαλλομένης, την συμβολήν του δια την άνοδον της επιστημονικής στάθμης και την εν γένει παροχήν εξαιρετικών υπηρεσιών εις το Ίδρυμα». Άρθρα του δημοσιεύονται στα εγκυρότερα επιστημονικά περιοδικά του κόσμου, όπως η «Αμερικανική Φυματιολογική Επιθεώρηση», «Ο πνεύμονας και η καρδιά», «Ασθένειες του θώρακα», «Medizinische Monatschrift» (το Γερμανικό «Μηνιαίο Ιατρικό Περιοδικό»). Στον ελληνικό χώρο συμμετέχει ως μέλος της συντακτικής επιτροπής στην έκδοση του ιατρικού περιοδικού «Σωτηρία», στην οποία και δημοσιεύει άρθρα του, όπως και στα περιοδικά «Φυματιολογική Επιθεώρηση», «Ιπποκράτης», «Ελληνική Ιατρική», «Νοσοκομειακά Χρονικά», «Επιθεώρηση της Παθολογίας και Κλινικής της φυματιώσεως», «Επιθεώρηση της Παρασιτολογίας», «Πνευμονολογική και Φυματιολογική Επιθεώρηση». Πέραν αυτών, η επιστημονική του δράση σημαδεύεται από τη συμμετοχή του σε πληθώρα κορυφαίων διεθνών επιστημονικών συνεδρίων σε πόλεις όλου του κόσμου (Ρώμη, Κολωνία, Τόκιο, Μαδρίτη, Βαρκελώνη, Βιέννη), στα οποία παρουσιάζει τον καρπό του ερευνητικού του μόχθου και συμβάλλει στην εξέλιξη και την πρόοδο του επιστημονικού τομέα τον οποίο διακονούσε. Χαρακτηριστικό της ακάματης δραστηριότητάς του είναι ότι, μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1970, είχε δημοσιεύσει 102 επιστημονικά άρθρα και μελέτες.

Μια άλλη πτυχή της πολυσχιδούς δράσης του υπήρξε η προσφορά του ως καθηγητή. Το διδακτικό του έργο ξεκίνησε από το 1942 στη «Σωτηρία» και συνεχίστηκε μέχρι τη συνταξιοδότησή του, τόσο στο Νοσοκομείο, όσο και στο Πανεπιστημιακό Αμφιθέατρο. Οτρηρός πανεπιστημιακός δάσκαλος, ενέπνεε, με τον όγκο του επιστημονικού του αναστήματος, σεβασμό στους μελλοντικούς γιατρούς τους οποίους εκπαίδευε και, πέρα από τις επιστημονικές γνώσεις με τις οποίες τους εφοδίαζε, τους δίδασκε επίσης. με τη δύναμη του παραδείγματός του, την προσήλωση στο καθήκον, καθώς και ένα υψηλό ανθρώπινο και ιατρικό ήθος, όπως ο όρκος του Ιπποκράτη επιτάσσει.

Στην κορυφή της ελληνικής κοινωνίας αλλά και καταξιωμένος στην παγκόσμια επιστημονική κοινότητα ο Γιατρός, δεν οδηγήθηκε, ωστόσο, από τη μέθη της επιτυχίας, στην υπεροψία και την «ύβρη» με την αρχαία σημασία του όρου. Παρέμεινε ως βαθύτατα καλλιεργημένος και φιλοσοφημένος άνθρωπος απλός και μετριόφρων, έτοιμος πάντοτε να βοηθήσει και να συμπαρασταθεί στον πάσχοντα συνάνθρωπο, με ιδιαίτερη ευαισθησία απέναντι στους φτωχούς και κατατρεγμένους της ζωής. Είχα την τύχη να γνωρίσω από κοντά αυτόν το μεγάλο επιστήμονα και υπέροχο άνθρωπο, όταν έμπαινα στο στίβο της ζωής με τον ενθουσιασμό της

νεότητας. Οι συμβουλές και το παράδειγμά του αποτέλεσαν πολύτιμη παρακαταθήκη και οδηγό για τη ζωή μου. Τον θυμάμαι να σχεδιάζει την επιστροφή στη δική του Ιθάκη, που δεν ήταν άλλη από το γενέθλιο τόπο του. Τον τόπο που του είχε χαρίσει «την πνοήν και του Απόλλωνος τα χρυσά δώρα», όπως λέει ο ποιητής. Πλημμυρισμένος από το νόστο σχεδίαζε να χτίσει σπίτι στο χωριό και να το επισκέπτεται συχνά. Τον πρόλαβε ο θάνατος όρθιο, ακμαιότατο και ενώ είχε πολλά ακόμα να προσφέρει στην κοινωνία και την οικογένειά του.

Η επίσημη αναγνώριση του έργου και της προσφοράς του, μετά το θάνατό του, πανηγυρική, ήρθε από το φορέα στον οποίο είχε αφιερώσει μεγάλο κομμάτι της ζωής του και είχε συμβάλει στην ανύψωση της στάθμης των ιατρικών υπηρεσιών που προσέφερε, καθώς και στην εκπαίδευση νέων γιατρών που θα έπαιρναν τη σκυτάλη από τους παλαιότερους. Το νοσοκομείο «Σωτηρία», σε επίσημη τελετή, έδωσε το όνομά του σε αμφιθέατρο, στο οποίο είχε λάμψει ως φωτισμένος πανεπιστημιακός δάσκαλος. Ξεχωριστή τιμή, δείγμα της εκτίμησης στο πρόσωπό του, είναι επίσης η ονομασία μιας οδού στη Σαρωνίδα, όπου βρισκόταν η εξοχική του κατοικία, με το όνομά του, μπροστά από την εκκλησία της Παναγίας, η οποία υπήρξε δικό του έργο. Εκείνο όμως το οποίο, κατά την άποψή μου, έχει ιδιαίτερη σημασία είναι η αναγνώρισή του από τους ανώνυμους καθημερινούς ανθρώπους. Χρόνια μετά το θάνατό του συνέβη πολλές φορές να συναντήσω ανθρώπους οι οποίοι, ακούγοντας το επώνυμό μου, με ρωτούσαν αν είχα κάποια σχέση με το γιατρό. Όταν έπαιρναν την απάντηση ότι ήταν πρώτος ξάδερφος του πατέρα μου, όλοι ανεξαιρέτως δεν σταματούσαν να μου μιλούν με συγκίνηση, σεβασμό, ευγνωμοσύνη και θαυμασμό γι' αυτόν, σαν να είχαν ένα τεράστιο ανεξόφλητο χρέος απέναντί του, και να εξαίρουν την επιστημοσύνη και την ανθρωπιά του. Αισθανόμουν και έβλεπα εκείνες τις στιγμές ότι το όνομά μου ήταν διαβατήριο στην εκτίμηση των ανθρώπων αυτών, όχι γιατί εγώ είχα πετύχει κάτι, αλλά επειδή ήμουν συγγενής του γιατρού. Και κατάλαβα πόσο σημαντικό είναι να κάνουμε στη ζωή μας με ανιδιοτέλεια και αφοσίωση το καθήκον μας. Ο Γιατρός δεν έγινε πάμπλουτος, όπως θα μπορούσε, κέρδισε όμως κάτι περισσότερο και πολυτιμότερο: το τίμιο και λαμπρό όνομά του και την αγαθή και αγέραστη μνήμη. Αυτό είναι και η ωραιότερη κληρονομιά στη σύζυγό του Ευτυχία και στα δυο λαμπρά του παιδιά, το Γιάννη, που ακολούθησε το δρόμο του και έγινε πνευμονολόγος – φυματιολόγος, και την Ελένη, που διδάσκει στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Ο Γιατρός αναπαύεται σήμερα στη γενέθλια γη, κοντά στους αγαπημένους του γονείς. Αγωνίστηκε στη ζωή του τον καλό αγώνα και παρουσιάστηκε πάλλευκος και ωραίος μπροστά στο Δημιουργό, για να λάβει από αυτόν «τον της δικαιοσύνης στέφανον». Οι γραμμές αυτές, προσωπική οφειλή, αλλά ελάχιστη προσφορά στο μέγεθός του, πιστεύω ότι εκφράζουν και όλους εκείνους - και είναι πάμπολλοι - που κρατούν στην καρδιά και την ψυχή τους τη μνήμη του. Οι αρχαίοι πίστευαν ότι όσοι φεύγουν από κοντά μας «ζουν» όσο η μνήμη τους διατηρείται ζωντανή. Η λέξη μνημείο, εξάλλου, σημαίνει για τους εκλιπόντες αυτό που συντηρεί τη μνήμη της ύπαρξής τους στους μεταγενέστερους. Περισσότερο όμως από τα υλικά μνημεία τη μνήμη κάποιου διαιωνίζουν τα έργα και η ζωή του. Ο Γιατρός «ζει», γιατί με την προσφορά του έχει κερδίσει τη μνήμη που θα τον συνοδεύει πάντα, όσο οι άνθρωποι θα εκτιμούν αρετές, όπως η δύναμη της θέλησης, ο τίμιος αγώνας, το «μέτρο» στην αρχαιοελληνική του σημασία, η αγάπη και η ανιδιοτελής προσφορά στο συνάνθρωπο, η πνευματική ρώμη και η ηθική ποιότητα, που εκείνος προσωποποιούσε. Εξάλλου η εποχή μας έχει ανάγκη από τέτοια πρότυπα. Ας μας καθοδηγεί με τη ζωή και το έργο του και ας είναι ελαφρύ το χώμα που τον σκεπάζει.

Υ.Γ. 1): Έχω τη γνώμη ότι ο Δήμος της Λευκάδας πρέπει να τιμήσει το Γιατρό, δίνοντας σε ένα δρόμο το όνομά του. Πιστεύω, εξάλλου, ότι αυτό θα είναι μεγάλη τιμή για το γενέθλιο τόπο μας.

Υ.Γ. 2): Ευχαριστώ τον ξάδερφό μου Γιάννη, γιο του Γιατρού, που έθεσε στη διάθεσή μου το αρχείο του πατέρα του.

ΜΝΗΜΕΣ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΥ

Η σπορά

"Ο χερουλάτης έφαγε τ' άχαρα δάχτυλά μου και στην αλετροπόδα μου ελιώσαν τα ήπατά μου"
Αρ. Βαλαωρίτης, Φωτεινός, άσμα πρώτο

Του ΓΙΑΝΝΗ Γ. ΧΟΡΤΗ

Στη συνείδηση των χωριανών το Φθινόπωρο δεν συνδέεται μόνο με τον τρύγο αλλά και με τη σπορά. Για τα παιδιά συνδέεται και με την καμπάνα τ' Αη Γιαννιού, γιατί άρχιζε το σχολείο. Ο κάθε χωριανός έπρεπε να τρυγήσει, να κάμει το κρασί του, να οργώσει και να σπείρει τα χωραφάκια του, που ήτανε πολλά και διεσπαρμένα σε διάφορα σημεία. Τα περισσότερα από αυτά ήταν μικρά, σε επιφάνειες κατηφορικές, και συνήθως μακρόστενα, για να αποφεύγεται η διάβρωση. Υπήρχαν και μερικές μεγάλες σκάλες στα υψίπεδα: στα Μακρυχώρια, στου Φραμμένου, στα Σφακίδια, στο Μακρύκαμπο, στη Φτελιά, στις Τραχωλαρές, στους Βάτους, στους Πύργους, στου Κυβεριώτη, στα Γυρίσματα και αλλού.

Η σπορά των χωραφιών άρχιζε, αφού είχαν κλείσει οι «σεμπριές» και είχαν πέσει οι πρώτες βροχές, και στο όργωμά τους χρησιμοποιούσαμε αλέτρι με υνί (γενί). Κατά τη διαδικασία του οργώματος χαιρόσουν να βλέπεις αυλάκια μεγάλα, όπου ο χειριστής του αλετριού με ζεμένα δύο ζώα, συνήθως άλογα, έκοβε σωστά το χώμα και στη διακοπή έβλεπε το αποτέλεσμα. Ζωγράφιζε τη μάνα – γη. Την όργωνε κι αυτή γεννοβολούσε. Το θαύμα της φύσης. Να βγάζεις κυριολεκτικά με τα χέρια σου το ψωμί σου. Συνήθως εμείς ως παιδιά δεν συμμετείχαμε στη διαδικασία, επειδή είχαμε σχολείο. Μα αν υπήρχε μεγάλη ανάγκη ή κάποια διακοπή η παρουσία μας στο χωράφι χαιρετιζόταν απ' τους μεγάλους με πολλή χαρά και εγκαρδιότητα. Μας πρόσφεραν το πιάτο (γαδίνι) με το φαϊ και το προσφάι και - με ιδιαίτερη παρότρυνση - το κόκκινο δικό μας κρασί.

- Δεν πίνει το παιδί, έλεγε συνήθως η μάνα
- Ένα ποτήρι δεν είναι πολύ. Χρειάζεται. Έλα, λεβέντη μου, έλεγε ο παππούς, που οπλισμένος με υπομονή, ακολουθούσε με το τσαπί το χειριστή του αλετριού.

Το αλέτρι σαν εφεύρεση χάνεται στα βάθη των αιώνων. Ήταν ξύλινο από σκληρούς κορμούς δέντρων. Αγριόξυλο πελεκητό με σκεπάρνι, που μπροστά λόξευε και «μύτιζε» προς το έδαφος. Το όρθιο, περίπου ένα μέτρο ύψος, κατέληγε σε υποδοχή για χειρολαβή με ενενήντα μοίρες γωνία, το χερολάτη. Από το κάτω μέρος της γωνίας με καμπυλωτή γωνία επίσης ενενήντα μοιρών τοποθετούνταν - «έπιανε» η αλετροπόδα, που στη μέση του ψηλότερου οριζόντιου τμήματός της είχε τρύπα ορθογώνια, απ' την οποία περνούσε η σπάθη, που κατέληγε στο μέσον του κύριου εργαλείου (Στον ουρανό το βράδυ εμείς βλέπουμε τη μικρή και τη μεγάλη αλετροπόδα και όχι τις «αρκούδες»). Ο χειριστής του αλετριού το κατηύθυνε πιάνοντας με το ένα χέρι το χερολάτη και με το άλλο πατώντας τη σπάθη, ενώ το σώμα του στο σημείο του ήπατος (συκωτιού) ακουμπούσε στην αλετροπόδα και τα πόδια πατούσαν λοξά πλάγια, παράλληλα με την πορεία του αυλακιού που χάραζε το σιδερένιο υνί. Το υνί (γενί) ήταν ένα κομμάτι σίδερο με καμπύλο σχήμα και μυτερή προεξοχή, που ήταν σφηνωμένο πάνω σε ένα κομμάτι ξύλο, που βρισκόταν στη βάση του αλετριού. Το γενί τοποθετούνταν συνήθως πίσω απ' την πόρτα. Γι' αυτό, θέλοντας να πειράξουν την προκομμένη νιόνυφη, έλεγαν το σκωπτικό: «Βρήκε η νύφη μας το γενί στην πόρτα!», δηλαδή Μεγάλη δουλειά. Μεταξύ υνιού και ξύλινου σώματος σφήνωναν ένα ξύλινο στοιχείο, πριν από την εφαρμογή, με δύο απολήξεις κατά γωνία προς τα πίσω, τα φτερά, για να σπρώχνει το σκαμμένο χώμα δεξιά- αριστερά και να διευκολύνει το σκάλισμα. Γιατί ο σπόρος (είχε ήδη πέσει στο χωράφι από το σπορέα, που είχε κρεμασμένο το δισάκι στον ώμο, ένα διπλό σακούλι μπρος - πίσω για ισορροπία) με το όργωμα έπεφτε στο αυλάκι. Έτσι, μετά το άνοιγμα κάθε αυλακιού οι σκαλιστές έπρεπε να το σκεπάσουν, πριν ανοιχτεί άλλο αυλάκι. Αν δεν προλάβαιναν, ο χειριστής του αλετριού σταματούσε το όργωμα και τους βοηθούσε ή περίμενε, ώσπου να τελειώσουν με το σκάλισμα.

Μέχρι της Παναγίας στις 21 Νοεμβρίου οι χωριανοί έπρεπε να έχουν σπείρει τα μισά χωράφια. Γι' αυτό και η γιορτή αυτή λέγεται της Παναγίας της Μεσοσπορίτισσας ή, με βάση το φωνηεντισμό το δικό μας, της Μισοσπορίτσας. Στο σπίτι εκείνη την ημέρα βράζανε τα «πολυκούκια», από κουκιά, ρεβίθια, μπιζέλια, φακές κ.λ.π. Τα βράζανε όλα μαζί και τα τρώγανε για το καλό, που έπρεπε να συνεχιστεί και το χειμώνα με τις μεγαλογιορτάδες ...

Ένα αλέτρι συλλογισμένο περιμένει τ' όργωμα ...
(Γιάννης Ρίτσος, Καπνισμένο τσουκάλι)

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Οι εκκλησίες του χωριού

Του ΑΓΓΕΛΟΥ Γ. ΧΟΡΤΗ

Στα ακραία σημεία του οικισμένου χώρου του χωριού μας υψώνονται οι εκκλησίες μας, βιγλάτορες και φύλακες των κατοίκων του, καταφυγή και παραμυθία στις θλίψεις και τις δοκιμασίες του βίου. Στα ανατολικά η Αγία Αικατερίνη εποπτεύει από ψηλά και αγκαλιάζει, θαρρείς, από τη μια στην άλλη άκρη τα σπίτια και τους ανθρώπους. Στα βορειοδυτικά, μερικές εκατοντάδες μέτρα από τα τελευταία σπίτια, η Παναγία, προστάτιδα του κόσμου και του χωριού, ξεπροβάλλει μέσα από ένα ειδυλλιακό περιβάλλον, πάνω από την ομώνυμη πηγή, ανάμεσα σε συστάδες δέντρων, όπου φτερουγίσματα και κελαηδισμοί πουλιών ραγίζουν τη σιωπή της εξοχής και δίνουν ένα ιδιαίτερο παραδείσιο χρώμα στο τοπίο, φέρνοντάς μας στο νου το «πάντα εν σοφία εποίησας».

Στα δυτικά ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος, ο κυρίως ναός της ενορίας του χωριού, είναι συνδεδεμένος στη μνήμη μας με τις ιερές ακολουθίες των Κυριακών και των μεγάλων χριστιανικών εορτών που, κατά κανόνα, εκεί τελούνταν. Στα νότια οι δύο μικρές εκκλησίες των Ταξιαρχών και των Αγίων Θεοδώρων κλείνουν ένα νοητό κύκλο που περιβάλλει το χωριό σα να το προστατεύει από ορατούς και αόρατους εχθρούς. Η πρώτη, χτισμένη σε ένα βραχώδες και γεμάτο θάμνους έδαφος, με μόνο δέντρο μια αγριοχαρουπιά (κουτσουπιά) έκθετη στους ανέμους, δίνει την αίσθηση ενός καταφύγιου ψυχών στο ερημικό τοπίο. Η δεύτερη, νεοανεγερμένη μικρή εκκλησία στα ερείπια παλαιάς, κοντά σε πηγή με τεράστια βαθύσκια πλατάνια, όπου τη σιωπή και τη γαλήνη του χώρου εμψυχώνουν οι κελαηδισμοί των αηδονιών, υποβάλλει στους περαστικούς ψυχική ηρεμία και ανάταση. Στο κέντρο ακριβώς του χωριού ο Άγιος Μηνάς, νεοανεγερμένο εκκλησάκι, στα ερείπια παλαιότερου και μεγαλύτερου ναού, που είχε καταστραφεί από τη μανία του Εγκέλαδου, εκπέμπει και αυτό το μήνυμα της θείας παρουσίας και πρόνοιας. Δύο, ακόμα, ερειπωμένες στο πέρασμα του χρόνου παμπάλαιες εκκλησίες, ο Άγιος Νικόλαος στα ανατολικά , κοντά στην Αγία Αικατερίνη, και οι Άγιοι Πέντε νότια, κοντά στην εκκλησία των Ταξιαρχών, συμπληρώνουν τον αριθμό των ιερών καθιδρυμάτων του οικισμού και αποτελούν μνημεία της ευσέβειας των κατοίκων του. Η επιλογή της θέσης για την ανέγερση των εκκλησιών πιστεύω ότι δεν είναι τυχαία. Όπως στην αρχαία Ελλάδα τα μεθοριακά ιερά οριοθετούσαν το έδαφος της πόλης-κράτους,νομιμοποιούσαν την κυριαρχία της και εθεωρούντο προστάτες των κατοίκων της, έτσι και τώρα οι ιεροί ναοί του χωριού μας ανεγέρθηκαν στα όρια ή γύρω από τον οικισμένο χώρο για να παρέχουν στους κατοίκους τη θεία προστασία. Εντυπωσιακή είναι και η αναλογία για το κέντρο του οικισμού, όπου και στις αρχαίες πόλεις χτίζονταν ναοί για να προστατεύουν τους κατοίκους του άστεως, όπως π.χ. στην Αθήνα ο Παρθενώνας, ναός της Αθηνάς και ο ναός του Ηφαίστου στο Θησείο. Ανεξάρτητα από τις αναλογίες αυτές, τυχαίες ή μη, οι κάτοικοι του χωριού «βίωναν» τη θεία προστασία, όταν στις δυσκολίες της ζωής προσέφευγαν και αναζητούσαν την εξ ύψους προστασία και παρηγοριά στη Θεοτόκο και στους Αγίους, που τους έβλεπαν αρωγούς και συμπαραστάτες και ασφαλή λιμάνια στις τρικυμίες και τους κλυδωνισμούς του βίου. Οι αναστρεφόμενοι με τα ιερά κείμενα και την υμνολογία της εκκλησίας μας θα χαρακτήριζαν όχι μόνο τη Θεοτόκο αλλά και όλους τους Αγίους «τείχος απροσμάχητον και ιερόν καταφύγιον». Οι απλοϊκοί όμως άνθρωποι «ζούσαν» καθημερινά τη θεία παρουσία και συμπαράσταση.

Ποιος μπορεί να αγνοήσει τα μικρά καθημερινά θαύματα της γαλήνης, της ηρεμίας και της ψυχικής ανάτασης που βίωναν και βιώνουν όσοι προστρέχουν σ' αυτούς και ζητούν τη βοήθειά τους; Αλλά και τα θαύματα που ο καθένας από μας κρατά μυστικά βαθιά κρυμμένα στην καρδιά του, όταν σε δύσκολες στιγμές, απελπισμένοι, προσφύγαμε σ αυτούς ως τελευταίο καταφύγιο και πιστεύουμε και ξέρουμε, χωρίς να το ομολογούμε, ότι εισάκουσαν τις παρακλήσεις μας; Και, τέλος, γεγονότα ανεξήγητα, που έχουν εγγραφεί στη συλλογική μνήμη και έχουν διασωθεί στην προφορική παράδοση; Ένα τέτοιο γεγονός, όχι πολύ παλιό, διηγιόταν ο παππούς μου και οι συνομήλικοί του, οι οποίοι γνώριζαν τον πρωταγωνιστή του και επομένως είναι αυθεντικό, αφού δεν αλλοιώθηκε στο πέρασμα του χρόνου. Κάποτε, λοιπόν, μια επιδημική ασθένεια είχε πλήξει τους κατοίκους γειτονικού χωριού. Οι κάτοικοι του δικού μας χωριού, φοβούμενοι μήπως οι γείτονές τους επιχειρήσουν να πλύνουν τα ρούχα των ασθενών στην πηγή της Παναγιάς όρισαν εκ περιτροπής φύλακες σ αυτήν.

Συνέχεια στη ΣΕΛ. 8

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: **Οι εκκλησίες του χωριού**

Συνέχεια από ΣΕΛ. 7

Μια νύχτα, ωστόσο, ο επιτετραμμένος για τη φύλαξη αποκοιμήθηκε από τον κάματο της ημέρας και δεν μπόρεσε να παρακολουθήσει τα γεγονότα που εκτυλίχθηκαν. Ξαφνικά, στον ύπνο του τού παρουσιάστηκε ένα όραμα. Μια γυναίκα λαμπροφορεμένη και ακτινοβολούσα τον πλησίασε και του μίλησε. Στο πρόσωπό της αναγνώρισε την πολιούχο του χωριού Αγία Αικατερίνη, με τη μορφή που παρουσιάζεται στην εκκλησιαστική εικονογραφία. Θαμπωμένος από το θείο όραμα, άκουσε την υπερκόσμια μορφή να του λέει: Ήρθες να φυλάξεις την πηγή, αλλά κοιμήθηκες. Όμως μη φοβάσαι, εγώ αγρυπνώ και προστατεύω το χωριό από εκεί ψηλά. Αυτό που έπρεπε να προλάβεις έγινε. Για να το πιστέψεις τρέξε στην...(και ονόμασε μια συγκεκριμένη τοποθεσία) και θα δεις αυτούς που έπλυναν τα ρούχα να φεύγουν με τα ζώα τους φορτωμένα. Ό,τι όμως και αν έγινε το χωριό θα είναι ασφαλές. Ταραγμένος και συγκλονισμένος εκείνος σηκώθηκε, έτρεξε εκεί που του είχε υποδειχθεί και επιβεβαίωσε το γεγονός. Όμως, το χωριό παρέμεινε απρόσβλητο. Ηπροστάτιδά του, με τη θαυμαστή της παρέμβαση, το είχε σώσει.

Σήμερα οι εκκλησίες του χωριού μας αποτελούν, ιδιαίτερα για όσους ζούμε μακριά από αυτό, σημείο αναφοράς και πόλο νοσταλγίας. Ακατάλυτοι δεσμοί από το βάθος του χρόνου μας συνδέουν μαζί τους. Μέσα σ' αυτές, λουσμένες στο φως του ήλιου την άνοιξη και τα καλοκαίρια, μουντές τις συννεφιασμένες μέρες του φθινόπωρου και του χειμώνα ή κάτω από το αβέβαιο φως των κεριών τις νύχτες, παρακολουθήσαμε με κατάνυξη τόσες και τόσες ιερές ακολουθίες. Ποιος δεν θυμάται τις ακολουθίες της Μεγάλης Εβδομάδας και ιδιαίτερα του Επιτάφιου και του Πάσχα ή τη λειτουργία των Χριστουγέννων και της Παναγίας στις 23 Αυγούστου, ημέρα του πανηγυριού στο χωριό! Στα προαύλιά τους παίξαμε με τους συνομηλίκους μας, τις εποχές που παιδιά βλέπαμε τη ζωή να μας χαμογελά γεμάτη υποσχέσεις. Στους Αγίους στους οποίους ήταν αφιερωμένες ακούσαμε τις μανάδες μας να προσφεύγουν και να τους παρακαλούν για μας και σ αυτούς πόσες φορές και οι ίδιοι δεν προσφύγαμε με την ελπίδα να μας έρθουν αρωγοί και συμπαραστάτες σε παιδικά μικρά και ασήμαντα ή σε σοβαρά, αργότερα, ζητήματα. Με τη φαντασία μας γυρνάμε σ'αυτές, «ακούμε» τις καμπάνες να ηχούν, γυρίζουμε πίσω στο χρόνο και ξαναζούμε γιορτές τις άνοιξες, τα καλοκαίρια και τους χειμώνες με αγαπημένα μας πρόσωπα που χάθηκαν, με συνομηλίκους και φίλους που έχουμε χρόνια να τους δούμε ή με άλλους που, όπως λέει ο ποιητής, «λιγόστεψαν ξαφνικά μες τη ζωή μας». Για μένα προσωπικά οι εκκλησίες κουβαλούν ένα ιδιαίτερο συναισθηματικό βάρος. Σ αυτές για 40 περίπου χρόνια ιερουργούσε ο πατέρας μου, ο παπά-Γιώργης, και αναρίθμητες φορές, παιδί και έφηβος, τον συνόδευα συμμετέχοντας στις ιερές ακολουθίες, ως ψάλτης, με καλοκαιρία ή με βροχές και χιόνια, τα θαμπά πρωινά ή τις γαλήνιες εσπέρες. Αλλά και για όλους, πιστεύω, αποτελούν σηματωρούς του παρελθόντος και πυροδοτούν μνήμες άλλων εποχών, που, μέσα από το φίλτρο της νοσταλγίας, μάς φαίνονται ή μήπως πραγματικά ήταν ιδανικές;

Η κόγχη του ιερού από τον ερειπωμένο ναό του Αη Νικόλα, όπου «ανυπόταχτο σκαρφαλωμένο γίδι στα ύψη μασά των αιώνων τα φύλλα» (Οδ. Ελύτης, Τα Ετεροθαλή)

Το καμπαναριό τ'ς Αη Κατερίνης, που «ανάγυρτος ανθός είναι η καμπάνα» (Αγγ. Σικελιανός, απ' τον Πρόλογο του «Πλήθωνα»)

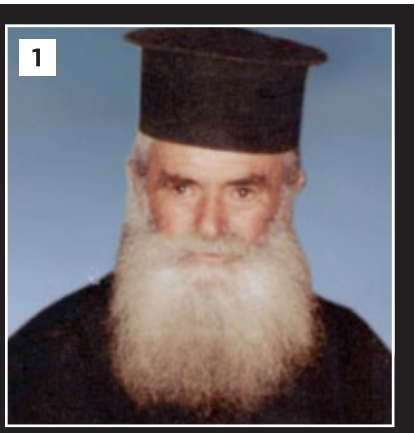

Ο επί δεκαετίες εφημέριος του χωριού Παπαγιώργης Χόρτης (1) και δύο από τους μακροβιότερους εκκλησιαστικούς επιτρόπους: ο μπάρμπα Γεράσιμος ο Αυλωνίτης (2) και ο μπάρμπα Σπύρος ο Μεσσήνης (3).
Ως εκκλησιαστικοί επίτροποι προσέφεραν τις υπηρεσίες τους επί σειρά ετών και οι ακόλουθοι: ο μπάρμπα Μήτσος ο Τζεφριός, ο μπάρμπα Πάνος ο Βλαντής, ο μπάρμπα Θοδωρής ο Βουκελάτος (Ζνάκος), ο μπάρμπα Γιώργος ο Χόρτης (Μίκιος), ο Αντώνης ο Βουκελάτος και ο Γιάννης ο Τζεφριός.
Βασικός ψάλτης για πολλά χρόνια ήταν ο μπάρμπα Βαγγέλης ο Μεσσήνης.

Κοινωνικά

Ευχαριστήρια: Ευχαριστούμε το συγχωριανό μας ακτινολόγο γιατρό Μιχάλη Γ. Χόρτη, στην προσφορά του οποίου οφείλεται η εκτύπωση αυτού του τεύχους από την επιχείρηση του φίλου του κ. Πρωτόπαπα, τον οποίο επίσης ευχαριστούμε θερμά.

Συγχαρητήρια: Ο Γεώργιος Α. Χόρτης πήρε το master στη Διεθνή Λογιστική και Χρηματοοικονομική από το Πανεπιστήμιο Strathclyde της Γλασκώβης. Τα θερμά μας συγχαρητήρια και καλή σταδιοδρομία. Επίσης, η Αγγελική Γ. Χόρτη, επειδή πρώτευσε μεταξύ των μαθητών των Λυκείων της Λευκάδας με βαθμολογία «άριστα» 19 και 8/10, πήρε το βραβείο Πέτρου και Νίτας Αργύρη από τον Πρόεδρο της Εταιρείας Λευκαδικών Μελετών. Επιπλέον κατά τις Πανελλήνιες εξετάσεις πέτυχε στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Τα θερμά μας συγχαρητήρια, καλή πανεπιστημιακή διαδρομή και καλό πτυχίο.

Γεννήσεις: Το ζεύγος Σπύρου Γ. Χόρτη και Κλαούντιας Καμάτσο στις 29 Αυγούστου 2011 απέκτησε αγοράκι. Το ίδιο και το ζεύγος Γιώργου και Μαρκέττας Γ. Χόρτη το Γενάρη του 2011. Επίσης, το ζεύγος Σπύρου Ν. Χόρτη και Κωνσταντίνας Μπίζου απέκτησε κοριτσάκι στις 25 – 5- 2011. Στους ευτυχείς γονείς και τους οικείους τους ευχόμαστε να τους ζήσουν.

Γάμοι: Ο Σπύρος Ν. Χόρτης και η Κωνσταντίνα Μπίζου παντρεύτηκαν στις 8-1-2011. Τους ευχόμαστε «βίον ανθόσπαρτον».

Θάνατοι: Η Σοφία Χόρτη, σύζυγος του μακαρίτη του μπάρμπα Σπύρου του Τσακαλή, έχασε τη μάχη με το θάνατο στις 17Σεπτεμβρίου, λίγους μήνες μετά το χαμό του γιου της, του μακαρίτη του Πανταζή. Τα ειλικρινή μας συλλυπητήρια στους οικείους της.

ΧΟΡΤΙΩΤΕΣ «ΑΝΑΜΕΣΑ ΟΥΡΑΝΟΥ ΚΑΙ ΓΗΣ»

Το Νίκο το Βουκελάτο με το γιο του τον Κώστα τους συναντήσαμε το καλοκαίρι στα Σταυρωτά, πηγαίνοντας με το Σπύρο του Παπαγιώργη για την Ψηλή Ράχη. Το Γιώργο το Βουκελάτο τον συναντήσαμε απάνου στις Τραχωλαρές. Οι φωτογραφίες από τις παραπάνω συναντήσεις [Η φωτογραφία με τον κόλπο της Βασιλικής τραβήχτηκε από την Ψηλή Ράχη].

Λάμπω σαν το διαμάντι αλλά δεν είμαι άστρο. Τι είμαι λοιπόν αν δεν είμαι αυτό που είμαι; Ουράνιο σώμα ή γήινο, στερεό, υγρό ή αέρινο; *Νάνος Βαλαωρίτης, Το Αίνιγμα*

Γεγονότα και σχόλια

Μακρινοί αντίλαλοι

Της ΛΟΥΛΑΣ ΑΥΛΩΝΙΤΗ - ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Με χαρά μας διαπιστώνουμε πως η έκδοση της εφημερίδας σε όσους από τους ξενιτεμένους συγχωριανούς μας μπορέσαμε να στείλουμε το πρώτο φύλλο τούς έδωσε χαρά, συγκίνηση και, κυρίως, τους προκάλεσε μεγάλη νοσταλγική διάθεση για την πατρίδα. Τους ευχαριστούμε για τα καλά τους λόγια.

Ένας από τους συγχωριανούς μας, που ζει στη Μινεσσότα της Αμερικής από το 1955 και πήρε την εφημερίδα μας είναι ο Φάνης Χόρτης, γιος του μπάρμπα Κωστάγγελου. Ο Φάνης από το 1950 ως το 1955 διακρίθηκε ιδιαίτερα ως μαθητής του σπουδαίου τότε Οκταταξίου Γυμνασίου Λευκάδας. Στην τελευταία τάξη ήταν, ως ο πρώτος σε επίδοση και ήθος μαθητής, σημαιοφόρος του Σχολείου. Σπούδασε στις ΗΠΑ χημικός με υποτροφία και σταδιοδρόμησε ως καθηγητής πανεπιστημίου. Σήμερα είναι συνταξιούχος και ανάμεσα στα πνευματικά του ενδιαφέροντα συγκαταλέγεται η ποίηση. Εκτός από τα επαινετικά λόγια και τη συναισθηματική φόρτιση που είναι διάχυτη στο γράμμα που μας έστειλε, λάβαμε με ιδιαίτερη συγκίνηση και δύο από τα ποιήματά του, για τα **Χορτάτα** και τη **Λευκάδα.** Τον ευχαριστούμε ιδιαίτερα και του ευχόμαστε υγεία και σύντομα να βρεθεί κοντά μας.

Χορτάτα

Χωριό 'που πρωτογνώρισα
το φως και τη ζωή
και καλοκαίρια πέρασα
αξέγνοιαστα παιδί

πόσες φορές σε σκέφτομαι
με πόνο στην καρδιά
προσκυνητής σαν έρχομαι,
τη μέρα, τη βραδιά

Κι είναι στιγμές σαν όνειρο,
που μέσα στη νυχτιά,
κρατώ πιστά σα λάφυρο
στην έρμη ξενιτειά

τη θύμηση στο πέρασμα
του χρόνου, τη φθορά,
ακόμα την ελπίδα
του γυρισμού στο γέρασμα
να βρω στερνή φορά
ανάπαυση, Πατρίδα

Λευκάδα

Πόσες φορές ανάθελα
τα μάτια μου δακρύζουν,
όταν στου ονείρου τ' άρμενο,
στης νύχτας τη γαλήνη

το πέλαγος αλάθευτα
περνώντας αντικρύζουν
τ' απάνεμο λιμάνι σου
μες της ζωής τη δίνη.

Νησάκι αφροστόλιστο,
κι ορθώνεσαι μπροστά μου
καλόδεχτα μες τη νυχτιά,
πριν σβήσει ο Αυγερινός,
και ναυαγό με δέχεσαι
στη θαλπωρή της άμμου,
μάνα Λευκάδα, λίκνο μου
και τάφος μου στερνός.

Φάνης Κ. Χόρτης

Τα ποιήματα που δημοσιεύουμε διακρίνονται για την υψηλή ποιητική τους πνοή και ο Φάνης μάς αποκαλύπτει μ' αυτά μια άγνωστη πτυχή της προσωπικότητάς του, εκείνη του γνήσιου ποιητή, που μετουσιώνει τις μνήμες και τα βιώματά του σε αληθινή ποίηση. Να 'σαι καλά, Φάνη, ακμαίος και δημιουργικός και σε περιμένουμε στην πατρίδα.

Άγγελος Γ. Χόρτης

Η ΣΕΛΙΔΑ ΤΗΣ ΧΟΡΤΙΩΤΙΣΣΑΣ

Κουβεντιάζοντας με τη θεια Βασίλω

Μια «αντι- Προυστ» συνέντευξη στον Έκτορα Γ. Χόρτη

Η 90χρονη θεια Βασίλω Βουκελάτου είναι ένα ζωντανό κομμάτι της ιστορίας του χωριού μας.

Κάθομαι δίπλα της στην αυλή, με φόντο το Μέγα βουνό και τη θάλασσα του Κομπλιού, που φαίνεται από δω ήρεμη και γαλήνια, όπως μειλίχια και προσηνής είναι κι η θεια Βασίλω, που, περιμένοντας τον καφέ απ' τα χέρια της Πόπης, αρχίζει να ξετυλίγει όψεις της προσωπικής της ιστορίας αλλά και της ιστορίας του χωριού, με ακομπανιαμέντο το θρόισμα των φύλλων απ' τον ελαφρύ μαϊστρο που 'ρχεται απ τη Νεραϊδόλυμπα. Ας απολαύσουμε, λοιπόν, την ποιότητα, την πηγαία ευγένεια και την κοφτερή ματιά με την οποία η θεια Βασίλω βλέπει τα πράγματα και τον κόσμο.

Φέρε, μάτι μου, ένα κουταλάκι

Ο καφές με το παραδοσιακό λαδοκούλουρο καταφθάνει κι η θεια Βασίλω αυτοσυστήνεται, όχι βέβαια ενσυνείδητα, με μια έκφραση απέραντης τρυφερότητας:

- Φέρε, μάτι μου, ένα κουταλάκι
- *Για να ιδούμε θεια Βασίλω αν σόφκιασε η νοικοκυρά αθώωνε καφέ.*
- Γε, τι μου θυμίζεις τώρα! Κάποτα είχαμε μύλο π' άλεθε στάρι με λία κλωνιά καφέ. Εβάναμε και γαρούφαλα και φλούδες από πορτογάλι κι εγενόντανε ωραίος. Τον εφκιάναμε με το σουβλί, τον εψέναμε και μετά ανοίαμε μια πορτοπούλα που' χε το σουβλί κι αν ήτανε ψημένος τον εβγάναμε και τον αλέθαμε. Τώρα όμως δεν τα ξέρει κανένας αυτά. Τώρα πίνεις καφέ και δεν ξέρεις τι πίνεις.

Κι ο τόπος ακόμα έχει ξεπλυθεί

–Και με το μαέρεμα τι γένεται;

-Τα ίδια κι εκεί. Και να μαερέψουμε σήμερα δεν έχουμε. Παλιά με τα φασούλια εμαγερεύαμε τ'ς κορφάδες κι ήτανε πράμα. Τώρα δεν έχουμε τίποτα. Τώρα σου κάζει καλύτερα; Απ' τα φαγιά εκειά οι πατάτες γιαχνί, ας πούμε, μοσκοβολάανε. Τώρα όμως δεν έχουνε ουσία. Ό,τι λάδι και να τους βάλεις, δε γένεται τίποτα. Γιατί εφτό; Γιατί κι ο τόπος ακόμα έχει ξεπλυθεί. Κροπιές δε βάνουμε, να το σκάψουμε το χωράφι δεν τον σκάφτουμε, να το οργώσουμε δεν το οργώνουμε. Τι καρτερείς έτσι; Βγάναμε κάποτα κρεμμύδια θερία, έδε τόσα! Τώρα βάνουνε κρεμμύδια και βγάνουνε ούλο σκαμπάβλι, δηλαδή τίποτα, τίποτα. Άμα βγάνει από φτο, πέτα τα, δε φελάνε. Έδε τόσο κρεμμύδι. Τώρα, ψυχή μου, έφυγε η ουσία τ'ς περιουσίας. Κιαπέ τότενες προσέχαμε και το χωράφι. Τη νια χρονιά βάναμε κουκιά, την άλλη γέννημα, γαύρο. Κι είχε ο γαύρος ένα μουστάκι, ήτανε ένας γαύρος μαυρομούστακος πο λεες "Παναγία βόηθα". Αλλά τώρα ποιος τηνε κάνει αυτήνη τη δουλειά; Τώρα ακόμα και για να βάλεις ένα μηχάνημα να οργώσει δύσκολο είναι, γιατί η κυβέρνηση ούτε από φτο δεν έχει να δώκει, βεντζίνες.

- *Η φακή όμως γένεται καλή. Ή όχι;*
- Με τη φακή είν' αλλιώς. Είναι το χωράφι που την κάνει κάλοψη. Είναι κάποια χωράφια που 'ναι κάλοψα μοναχά τ'ς. Έλεα: Θα σπείρω φακή στις Τραχωλαρές, γιατί γένεται κάλοψη. Γιατί οι Γκλουβσάνοι παίρνουνε πολλά λεφτά απ' τη φακή; Γιατί γένεται κάλοψη. Ούτε κροπιά χρειάζεται ούτε λίπασμα. Απάνου εκεί στο βουνό και τα χορτιώτικα χωράφια βγάνουνε κάλοψη φακή. Η φακή θέλει μοναχά βοτάνισμα.
- *Ποιος όμως θα (ν)τηνε σπείρει, θεια Βασίλω;*
- Τήραξε. Κι η κυβέρνηση να δώκει λεπτά για να γυρίσουνε στα χωριά, οι νέοι δεν τήνε κάνουνε αυτήνη τη δουλειά που γενόντανε παλιά. Να σπείρεις, να βοτανίσεις, να θερίσεις, να το μάσεις, κι ούλα τ' άλλα, είναι πάρα πολλή δουλειά. Τώρα τα παιδιά είναι καλομαθημένα, και με το δίκιο τους κιόλας δε μπορούνε, γιατί, άμα δεν ξέρεις μια δουλειά, δεν μπορείς και να την κάμεις. Εδώ εμείς παλιά σηκωνόμαστε το μπονόρα, 5-6 η ώρα, ζυμώναμε, αφήναμε το ζυμάρι και γενόντανε, κολάαμε το φούρνο. Είχε κόπο, είχε δουλειά, γιατί να το σείσεις με τη σίτα, για να βγάλεις τόσα καρβέλια ψωμί θέλεις μια μεριά, πα' να πει κοντά ένα σακί αλεύρι. Μετά ν' αναπιάσουμε το προζύμι, να κουβαλήσουμε νερό ... Σάματι είχαμε και ξύλα; Δεν είχαμε τίποτα. "Χέστα κι άστα", με το συμπάθιο. Τώρα το παίρνουμε το ψωμί έτοιμο. Άλλο όμως ψωμί. Καμιά σχέση μ' εκειό που

ΦΩΤΟ: ΦΩΤΗΣ ΚΑΖΑΖΗΣ

φκιάναμε. Νερό δεν είχαμε, φως δεν είχαμε. Με το φανάρι ή το λυχνάρι να κατεβείς κάτου να σελώσεις τα πράματα, να τα βγάλεις όξου, να τ'ς δώκεις λίου βρώμη, να πας ας πούμε στον Απ Πέτρο για τ'ς ελιές, δύο ώρες να πας και δύο να 'ρτεις. Είχαμ' όμως λάδι – όχι κι ούλοι -, είχαμε κουκιά, είχαμε πατάτες όσες εθέλαμε. Όμως τότενες τα χωράφια τα είχαμε συγυρισμένα με κροπιά και σκάφταμε και βαθιά, όχι αστεία. Στ'ς Παναγιάς είχαμε κήπους με φασούλια, ντομάτες, αγγουριές, κολοκυθιές, ρόκες, ου... και μηλιές. Βάναμε τα μήλα και τις πατάκες κάτου απ' τα κρεβάτια- είχαμε κρεβάτια ψηλά με καβαλέτα και τάβλες και στρώμα με μαλιά κι απ' κάτου από φτο άλλο στρώμα με άχερο από βρώμη.

Τα ζώα τα είχαμε σα να 'τανε άνθρωποι

- *Δηλαδή θεια Βασίλω στα πράματα εδίνατε και πρωινό, βρώμη.*
- (Γέλια η θεια Βασίλω). Αμ τι κάνε! Τα ζώα τα είχαμε σα να 'τανε άνθρωποι. Τότενες είχαμε ούλοι πράματα και τα προσέχαμε πολύ, γιατί χωρίς εφτά δε γενόντανε. Είχαμε και τα χοντρά – το θυμάσαι τ' άλογο που το λεε η Έφη «το άγολο»; Ε, εφτό δεν ήταν άλογο, ήταν ένας άγγελος. Νια φορά είχε πέσει η Έφη κι εφτό για να μην τηνε βαρέσει εσάλτησε από 'να χαντάκι με κίντυνο να τσακιστεί το ίδιο. Και με τα γιδοπρόβατα τα ίδια. Για να τα βοσκήσουμε εφτάναμε ως κάτου

στ' Αντζουλή την ελιά, προς τη Νεραϊδόλυμπα.

Η πρώτη επαφή με τη θάλασσα

- Αλήθεια,θεια Βασίλω, τώρα πού 'πες Νεραϊδόλυμπα, ποια ήτανε η πρώτη επαφή σου με τη θάλασσα;

- Ακουρμάσου. Όταν ήμαστε παιδιά την είχαμε την πονηριά τ'ς ηλικίας. Μια μέρα μας έβαλε ο πατέρας μας εμένανε και τον αδερφό μου να πάμε να ψάξουμε για δυο γίδες που χαθήκανε. Εμείς ψάξαμε σε κάνα δυο μεριές κατά το Καλαμτσώτικο και μετά τραβήξαμε κατά τα Καπνιστά νερά. Τα Καπνιστά νερά τα βλέπεις και δεν ξέρεις τι είναι, καπνός ή νερό. Από κεί που ήμαστε, εκείθε απ' τον Άσπρο βράχο, το Σκαλί, βρήκαμε ένα λαγκάδι. Εφοράαμε τσαρούχια. Κολοσυρτά – κολοσυρτά και κάτου και κάτου και κάτου και κάτου κατεβήκαμε στη μαύρη Σπηλιά, στη Νεραϊδόλυμπα. Ήτανε η σπηλιά μέσα βαθιά μαύρη, κατάμαυρη, πίσα, και γιομάτη φύκια. Εγώ ανέβηκα απάνου σ' ένα κοντρί για να βγάλω πετάλες, αλλά δεν ήξερα. Και μου λέει ο αδερφός μου:

- Τι πας να βγάλεις πετάλες με το χέρι, μωρή; Εφτές θέλουνε σουγιά.

Τ'ς άφηκα και κατέβηκα κάτου απ' το κοντρί. Ο,τι κατεβαίνω όμως μόρχετ' ένα κύμα και με χώνει ως τη μέση. Και τότενες λέω: «Τώρα τσέκια μου». Και βάνω κάτι φωνές:

-Μωρέ, μωρέ, μωρέ, μωρέ, η θάλασσα με πάει μέσα. Τράβαμ' απ΄το χέρι και θα πάω καλιά μου...

Τέλος πάντων εβήκαμε και με τα χίλια ζόρια ήρταμ' απάνου. Για τ'ς γίδες είπαμε πως εφάαμ' ούλο τον τόπο, αλλά δεν τ'ς βρήκαμε. Πού να ξέρανε πως αντί για τ'ς γίδες επήαμε στη θάλασσα. Κανένας δεν τόμαθε.

Η νοοτροπία μιας εποχής

- Θυμάσαι τίποτ΄ άλλο που να σο 'χει μείνει έντονα από κεια τα χρόνια;

- Θυμάμαι κάτι που ξηγάει και τα ονείρατα. Εκεί που φυλάαμε τα πρόβατα με τον αδερφό μου κάτου στην Παναγιά, σε μια στιγμή μπήκαμε μέσα στην εκκλησά. Από μέσα - εκεί που ψέλνει ο παπάς - ήβραμε δύο πουλιά πράμα, πολύ ωραία, από ξύλο. Τα παίρνουμε τα πουλιά, τα πάμε σπίτι. Μια κι άλλη να τα παρουσιάσουμε, μια κι άλλη να τα παρουσιάσουμε, τα παρουσιάζουμε.

- Δε μου λέτε, λέει η μάνα μου, τι είν εφτά πο 'χητε;

- Τα βρήκαμε, λέω

- Πού, λέει, τα βρήκτε εφτά;

- Κάτου εκεί στο δρόμο, λέω.

- Στο δρόμο εφτά τα πράματα; Δε γένεται εφτό, τέτοια πράματα να τα βρήκατε στο δρόμο. Πες μου πού τα βρήκατε. Δε μου λέτε, ε; Τσακιστείτε να τα πάτε αμέσως όθεν ήτανε, γιατί αλλιώς μαύρα σας κουλούρια. Εντάξει;

- Εντάξει.

Εμείς όμως επήαμε και τα κρύψαμε. Όμως το βράδυ βλέπω ένα όνειρο και το θυμάμαι ακόμα. Στο κατάπορο της εκκλησάς είχε δυο κυπαρίσα. Βλέπω, λοιπόν, την Παναγία ν' ανοίει το πορτόνι και να κάνει απάνου. Είχε, λέει, μια φορεσά γαλάζα με χρυσά σχέδια στο πλάι και μας έσωσε απάν' στο νταμάρι. Τα φρύδια της ήτανε γαϊτάνι, τέλεια. Τα μάτια της μαύρα, κατάμαυρα. Καλά! Τι να σου πω! Ήτανε τόσο όμορφη που δεν είχε τηραγμό!

- Δε μου λέτε, πού πάτε; λέει. Γιατί τα πήρατε τα πουλιά; Να πάτε να τα φέρτε όθενε τα πήρατε, γιατί αλλιώς θα σας βγούνε τα νύχια απ' τα χέρια κι απ' τα ποδάρια.

Εξύπνησα και δε μπόργα να κλείσω μάτι. Το μπονόρα του λέου τ' αδερφού μου:

- Έτσι κι έτσι. Θα μας βγάλει τα νύχια. Να τα πάμε πίσω.

Και τα πήαμε όθεν ήτανε.

Η θέση της γυναίκας: Ήτανε στενά τα πράματα

- Αν ήσουνα νέα τώρα, θεια Βασίλω, τι διαφορετικό θα μπορούσες να κάμεις απ' αυτά που κάνατε τότε τα κορίτσια;

- Αν ήμουνα νέα τώρα, θα να 'κανα ό,τι ήθελες. Ήτανε δύσκολα τα χρόνια εκειά, αλλά ήμαστε και παιδιά και δεν το καταλαβαίναμε το μπορείς δε μπορείς. Έφευγες, δε λογάριαζες, κι ας ήτανε στενά τα πράματα. Ήμαστε νέοι. Μωρέ ας ήμουνα στα χρόνια της Γιωργίας τώρα και θα να 'βλεπες. Τα πράματα τότενες για μας τσι γυναίκες ήτανε πολύ στριμωχτά. Δεν εμπόργα εγώ ας πούμε να πάω στη Χώρα , να βρω μια δουλειά και να βγάνω δέκα δραχμές και να πορεύομαι. Υπήρχανε μοναχά αγροτικές δουλειές, τα χτήματα. Γιατί λες πως όταν εγενιόντανε κορίτσι είχανε κατεβασμένα τα μούτρα; Γιατί θέλανε προίκα. Θέλανε προίκα. Κι αφού θέλανε προίκα, τι να κάμει ο κόσμος; Και να βάργε κάποια ο άντρας της δεν εμπόρειε να πάει στ' μάνα της. Πού να πάει; Δεν είχε δουλειά. Αν είχε όμως δουλειά, να παίρνει ένα φράγκο μοναχά έστω, δεν θα είχε ανάγκη. Θα να λεε: Φίλε μου, δε σ΄ έχω ανάγκη. Φεύγω και πάω παραπέρα κι ας έχω και λία, να χω ψωμί να τρώω. Ήτανε πολύ δύσκολα τα πράματα. Τώρα είν΄ αλλιώς. Τότενες δεν εμπόρειε καμιά να κάμει απάνου. Τώρα μπορούνε.

- Για τις σχέσεις ανάμεσα στα κορίτσια και τα αγόρια τότε και τώρα τι λες;

- Τότενες, ακόμα και μικρές, οι κοπέλες δεν κουτάανε να κρίνουνε στα παιδιά (τα αγόρια). Δε εμπόρειες να κουβεντιάσεις μ ένα παιδί, γιατί αν σ' έβλεπε ο αδερφός σου, αγλοίμανό σου. Θα σο λεε: Γιατί κουβέντιασες; Τι δουλειά είχες; Θα σε κάνω, θα σε ράνω... Δε θέλω να κουβεντιάζεις. Αλλά και τα παιδιά τα ποδάρια μιας κοπέλας μοναχά αν τηράζανε, ήθελ' α βρούνε μπελιά. Σήμερα εμένανε δε μ' αρέσει να κάνουνε τα παιδιά ό,τι τους καπνίσει (διστάζει), παρόλο που έτσι είν' η ζωή και δεν μπορείς να κάμεις τίποτα. Όμως τώρα είναι πιο λεύτερα, είναι πολύ καλύτερα από παλιά. Ανθρώπινες σχέσεις: Ήφερα αλάτι για ούλη τη γειτονιά

- Οι ανθρώπινες σχέσεις παλιά πώς ήτανε;

- Ήτανε άλλες. Ο λόγος ήτανε συμβόλαιο. Ήτανε διαφορετικά. Στις αλυκές που πήα και δούλεψα ήφερα αλάτι για ούλη τη γειτονιά. Τώρα δεν τα κάνουνε αυτά. Κι ούλο τον κόσμο να 'χουνε δικό τους, δεν τους ενδιαφέρει ο άλλος. Αφού τώρα το καλοκαίρι που μαζώνονται στο χωριό κόσμος πολλούς δεν τους γνωρίζω.

Απολογισμός ζωής

- Επέρασα καλά. Απ' τη ζωή μου είμαι πολύ ευχαριστημένη. Στην αρχή της παντρειάς χρειάστηκε λίους καιρός για να πάρω το κολάι. Μετά ήμουνα διευθυντής στα πράματα. Δεν είχα γρίνα. Και στο χωράφι και στις ελιές μου και στο ζύμωμα και σ' ούλες τσι δουλειές η Βασίλω πρώτη, που λένε. Με την κουνιάδα μου δεν ανταλλάξαμε ποτέ μια πικρή κουβέντα. Τη ρωτάω:

- Ορή, Αγγέλω, είμαστε τόσα χρόνια μαζί. Σ' έβρισα ποτέ, σ' επρόσβαλα, σου 'πα ποτέ έστω μια λέξη, για να σε στενοχωρήσω;

- Όχι, λέει. Ποτέ.

Ποικίλα

Αίνιγμα
Μουσουδέντε δε χωρέντε,
ποδαρέντε δε χωρέντε.
Βάνει ουρέντε και χωρέντε
και γυρίζει κι αγλυφέντε
και γεμίζει το κοιλέντε.

Τα Χορτάτα (του Ε. Γ. Χόρτη)

Τα Χορτάτα της Λευκάδας
το πιο όμορφο χωριό
είν' ο τόπος π' αναβλύζει
το αθάνατο νερό

Τα Χορτάτα είναι μαγεία
όνειρο ζωής και θάμα
με υπέροχα τοπία
φύσης κι έρωτα αντάμα

Του ήλιου όλες οι ακτίνες
μαζευτήκαν στα Χορτάτα
και φωτίζουν την ψυχή μας
και μας ξαναδίνουν νιάτα.

Γλωσσοδέτης:
Ο παπάς ο παχύς έφαε παχιά φακή. Γιατί παπά παχύ έφαες παχειά φακή;

Το μήλο κάτου απ' τη μηλιά
Η εγγονή του πρώτου «ραλλίστα» των Χορτάτων, του μακαρίτη μπάρμπα Μπερεκλή, κόρη της Μαύρας, διέπρεψε ως οδηγός αγώνων ράλλυ στη Βικτώρια της Αυστραλίας.

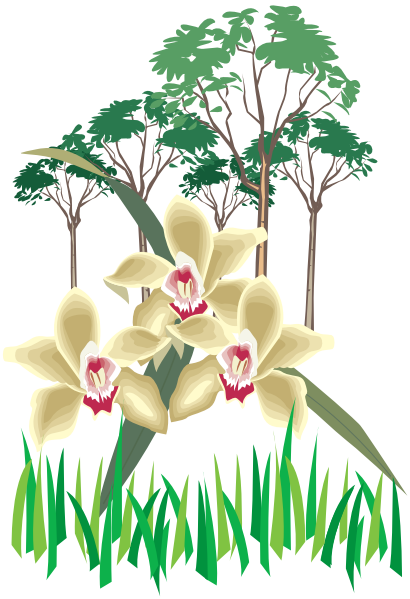

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΧΟΡΤΙΩΤΩΝ ΛΕΥΚΑΔΑΣ
ΓΕΡΑΝΙΟΥ 41 – 10 431 - ΑΘΗΝΑ Τηλ. Επικοινωνίας: 6974415725
Αθήνα 20/11/2011
ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ – ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ
Το Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου μας μαζί με τις θερμότερες ευχές του για ένα ειρηνικό, δημιουργικό και γεμάτο υγεία και ευτυχία 2012, σας καλεί να συμμετέχετε και στην Εκλογοαπολογιστική Γενική Συνέλευση του Συλλόγου μας η οποία θα γίνει **ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗ 22/01/2012 ΚΑΙ ΩΡΑ 10.00 π.μ. ΣΤΗΝ ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΛΕΥΚΑΔΙΤΩΝ ΑΤΤΙΚΗΣ - ΓΕΡΑΝΙΟΥ 41 – ΑΘΗΝΑ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ:**
1. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ,
2. ΕΚΛΟΓΕΣ ΓΙΑ ΝΕΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΥΣ ΣΤΗΝ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ,
3. ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ - ΤΡΕΧΟΝΤΑ ΘΕΜΑΤΑ.
Θα ακολουθήσει και η κοπή της Παραδοσιακής Λαδόπιτας.
Ευχαριστούμε εκ των προτέρων για την ανταπόκρισή σας.
Για το Δ.Σ.

Ο Πρόεδρος: Χόρτης Θωμάς **Η Γεν. Γραμματέας: Βουκελάτου Γεωργία**

Άχαρέ μ', σβήσ' το φως!

Βρισκόμαστε στην περίοδο της κατοχής. Κάποιοι συγχωριανοί, για να κορέσουν την πείνα τους, πείνα 'και των γονέων', έχουν τη φαεινή μα και παράτολμη ιδέα - όπως περιτράνως θα αποδειχθεί παρακάτω - να φκιάσουνε τ'ρόψωμο. Ωστόσο, για την υλοποίησή της μπαίνει ένα οξύτατο επιστημονικό πρόβλημα: Πού θα το φκιάσουνε, πώς θα το φκιάσουνε (άντρες γαρ), πότε θα το φκιάσουνε και κυρίως με τι υλικά θα το φκιάσουνε. Η ανάγκη όμως – κίνητρο δημιουργίας πολιτισμού και ειδικότερα τ' ροψωμιού - ήτανε κατεπείγουσα και η κοιλιά, χρέος την ανάγκη κάνοντας, τούς έστελνε επείγον σήμα κινδύνου. Σε πιο απλά χορτιώτικα ήτανε κυριολεκτικά λιμασμένοι, τους είχε κόψει η πείνα.
Στις κρίσιμες αυτές στιγμές έκαμε σύσκεψη μυστική η παρέα – στους Αη Πέντε οι αθεόφοβοι- και αποφάσισε να παραβεί τους αιώνιους και απαρασάλευτους νόμους του χωριού.
Βουτηγμένοι, λοιπόν, στην παρανομία «βρήκανε» αυγά, «βρήκανε» αλεύρι, «βρήκανε» και κάποια υπολείμματα τυριού και κατευθύνθηκαν στο σπίτι - και το φούρνο- μιας γριούλας, που όπως είναι φυσικό έβλεπε πολύ καλά, αφού μπορούσε άνετα να ξεχωρίσει τη μέρα απ' τη νύχτα, άκουγε ακόμα καλύτερα (προ πάντων όταν έπεφτε κάνας κεραυνός και ρωτούσε αν φώναξε κανείς, αλλά αυτός ο άτιμος ο Δίας πού να της απαντήσει- φαντάζομαι, είχε αλλού το νου του) και γενικά ήταν αντός δίχως φτερά αλλά πολύ κινητική: ήταν κάτοχος του ολυμπιακού ρεκόρ στο δρόμο παρατεταμένης ταχύτητας, αφού έκανε το ένα μέτρο σε 95 λεπτά ακριβώς, όσα ήταν και τα χρόνια της. Στο φούρνο, λοιπόν, αυτής της γριούλας – Θεός σχωρέστην- συντελέστηκε το ανοσιούργημα «περί λύχνων αφάς», που σημαίνει «κατά το σούρουπο» και όχι «με το λυχνάρι θα φας», όπως θα αποδειχθεί εκ των πραγμάτωνκαι δη εκ του περιεχομένου του ταψίου. Αφού, λοιπόν, υφήρπασαν τούτο και τα λοιπά χρειώδη οι ως άνω κακούργοι, «έστρωσαν» εντός του ταψίου - ομολογώ τεχνηέντως δι' άνδρας το πρώτον ανοίγοντας φύλλον, όπως θα 'λεγε κι ο Κοσμοκαλόγερος, και μάλιστα τόσο ξελιγωμένους - έστρωσαν, λέγω, επί του ταψίου (όταν θυμώνω για ηθικής φύσεως ζητήματα, χρησιμοποιώ την καθαρεύουσα), οι ουτιδανοί το τε φύλλον και τα λοιπά υλικά και «κάψαντες» τον φούρνον έψησαν το εξ ουρανού(;) μάννα, θέλω να πω το τ'ρόψωμο. Και επέστη η κρίσιμος ώρα, επέστη, λέγω, η στιγμή, κατά την οποία έπρεπε να εξέλθει το πολυτιμότατον έδεσμα εκ φούρνου –φεύ ή ου;- διατα περαιτέρω. Εντωμεταξύ όμως είχε νυχτώσει χωρίς φεγγάρι και το σκοτάδι ήταν βαθύ και τούτου ένεκεν, δια την επιτυχίαν του εγχειρήματος είχαν ήδη ανάψει τον λύχνον και είχαν (σ)κύψει άπαντες επί του ανοίγματος του φούρνου, οσφραινόμενοι το πολυπόθητον έδεσμα. Εις εξ αυτών έσυρε δια του γραβάλου το ταψίον και έγνεψε να πλησιάσει ο λυχνοκράτωρ. Μόλις όμως επλησίασε και εφώτισε το περιεχόμενον του ταψίου, ιδού, μέγα θαύμα ενεφανίσθη προ των οφθαλμών των κακούργων: Επί της επιφανείας του τυροψώμου έκειντο εψημένα πλείστα όσα υπερμεγέθη σπιθούρια. Θα ευωχούντο, λοιπόν, οι λησταί ουχί μόνον δια τυροψώμου αλλά και κρέατος. Εις εκ των ληστών, καταπλαγείς επ' ολίγον μόνον, απέδωσε το θαύμα – ω, της απιστίας!- εις φούσκωμα των σπιθουριών του τυρού κατά το ψήσιμο. Τότε όμως, επειδή ήταν σαρακοστή - λόγω κατοχής, βέβαια – για να μη βλέπουνε ότι θα αρτηθούνε κρέας, και μάλιστα σκωλήκων, ακούστηκε η σοφή ατάκα: «Αχαρέ μ', σβήσ' το φως!». Και έφαγον το καταπέτασμα, γλύψαντες και το ταψίον. Και επήρανε τα όνειρα της γαστρός εκδίκηση ...

ΣΣ: Το περιστατικό είναι αληθινό.
Για την καταγραφή: Ε. Γ. Χόρτης